УДК 37:018.126

Мартинюк Вікторія Валеріївна, доктор філософії, викладач-стажист кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, 20300, м. Умань, вул. Садова, 28, тел.: (066) 707-79-16, e-mail: v.v.martynjuk@udpu.edu.ua, https//orcid.org/ 0000-0003-1386-9576

Формування педагогічної культури батьків

Formation of pedagogical culture of parents

Актуальність. У статті розглянуто питання формування педагогічної культури батьків як важливого чинника розвитку закладів освіти та забезпечення якості надання освітніх послуг. Аналіз наукової, науково-педагогічної літератури, досліджень свідчить про те, що проблема формування педагогічної культури батьків є актуальною. За теорією поколінь, учасники освітнього процесу належать до різних вікових рівнів і виникає потреба у з'ясуванні, яким чином налагодити їхню спільну взаємодію, щоб забезпечити якість освіти. В таких умовах батьки дитини мають бути педагогічно грамотними, здатними до організації та здійснення ефективного сімейного виховання, спільної діяльності із закладом освіти задля створення атмосфери довіри і взаємоповаги, де немає насильства та дискримінації. Виховний ресурс батьків залежить від рівня сформованості їхньої педагогічної культури як одного із складників сімейного устрою життя. У процесі формування педагогічної культури батьків педагог має постійно удосконалювати вміння позитивного педагогічного спілкування, обґрунтованість педагогічної позиції батьків, упроваджувати активні форми їхнього навчання, використовувати принципи педагогіки партнерства та роботи в команді.

Важливою складовою навчально-виховного процесу сучасного закладу освіти є організація роботи з батьками, сім'ями учнів. В нових умовах суспільного, освітнього й технічного розвитку законодавство України чітко визначає межі відповідальності сім'ї за навчання і виховання дітей: саме батьки чи особи, які їх замінюють, зобов'язані постійно дбати про своїх дітей, створювати належні умови для розвитку їх природних здібностей, зміцнення фізичного здоров'я, отримання загальної освіти та інше.

Педагогічна культура батьків – таке особистісне утворення, яке виражається в ціннісно-цільової спрямованості батьків на повноцінне виховання і розвиток дитини, здатності до рефлексії, самоконтролю, регуляції своєї поведінки, в творчому володінні психолого-педагогічними технологіями, знаннями, гуманістичним стилем взаємодії з дитиною.

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року передбачено докорінне та системне реформування змісту, педагогіки, системи управління, структури, системи державного фінансування загальної середньої освіти

України з урахуванням досвіду провідних країн світу. Перехід до компетентнісного та особистісного орієнтованого навчання спрямований на здобуття учнями вміння навчатися впродовж життя, критично та творчо мислити, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та ін., що необхідні для їхньої успішної самореалізації в майбутньому та формування конкурентоспроможного випускника.

Педагогічна культура батьків є складовою частиною загальної культури і має відношення як до суспільства в цілому, так і до кожної окремої людини.

Ключові слова: педагогічна культура, батьки, керівник закладу загальної середньої освіти, педагогіка партнерства.

Abstract. The article deals with the issue of forming the pedagogical culture of parents as an important factor in the development of educational institutions and ensuring the quality of educational services. The analysis of scientific, scientific and pedagogical literature and research shows that the problem of forming the pedagogical culture of parents is relevant. According to the theory of generations, participants in the educational process belong to different age levels, and there is a need to find out how to establish their joint interaction to ensure the quality of education. In such circumstances, the child's parents must be pedagogically competent, capable of organizing and implementing effective family education, and working together with the educational institution to create an atmosphere of trust and mutual respect, free from violence and discrimination. The educational resource of parents depends on the level of formation of their pedagogical culture as one of the components of the family way of life. In the process of forming the pedagogical culture of parents, the teacher must constantly improve the skills of positive pedagogical communication, the validity of the pedagogical position of parents, introduce active forms of their education, use the principles of partnership pedagogy and teamwork.

An important component of the educational process of a modern educational institution is the organization of work with parents, families of students. In the new conditions of social, educational and technical development. The legislation of Ukraine clearly defines the limits of the family's responsibility for the education and upbringing of children: it is parents or persons who replace them who are obliged to constantly take care of their children, to create proper conditions for the development of their natural abilities, strengthening of physical health, obtaining general education and others.

The pedagogical culture of parents is an integral part of the general culture and is relevant both to society as a whole and to each individual. The pedagogical culture of parents is a personal formation that is expressed in the value and goal orientation of parents towards the full education and development of the child, the ability to reflect, self-control, regulate their behavior, in the creative possession of psychological and pedagogical technologies, knowledge, and a humanistic style of interaction with the child.

The concept of implementing the state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period up to 2029 provides for a radical and systematic reform of the content, pedagogy, management system, structure, and system of state financing of general secondary education in Ukraine, taking into account the experience of the leading countries of the world. The

transition to competency-based and personality-oriented education is aimed at teaching students the skills of lifelong learning, critical and creative thinking, teamwork, communication in a multicultural environment, etc. that are necessary for their successful self-realization in the future and the formation of a competitive graduate.

Keywords: pedagogical culture, parents, head of a general secondary education institution, pedagogy of partnership.

Постановка проблеми. Педагогічна культура батьків є важливим чинником розвитку сучасного суспільства. Формування високоморальної, всебічно розвиненої, гармонійної особистості передбачає активну взаємодію педагогів закладу освіти (далі – ЗО), сім'ї та громадськості в реалізації соціального замовлення суспільства та запитів батьків.

Підвищення педагогічної культури батьків є вагомою умовою реалізації педагогіки партнерства в умовах реформи національної системи освіти, зокрема впровадження Концепції «Нова українська школа». Це зумовлено, по-перше, потребою здобувача освіти в педагогічно грамотних батьках, здатних до організації та здійснення ефективного сімейного виховання, плідної спільної діяльності із ЗО щодо узгодження виховних впливів і створення сприятливих умов для формування й розвитку особистості здобувача освіти; по-друге, необхідністю подолання притаманних сучасному соціуму проблем (алкоголізму, наркоманії, злочинності, психічних розладів) як наслідку негативної сімейної атмосфери й деструктивного сімейного виховання, що продукуються батьками з низьким рівнем педагогічної культури.

У частини батьків не сформовано уявлення про зміст, способи реалізації сучасних механізмів виховання – саморозвитку, самоорганізації, формування соціальної відповідальності особистості. Усвідомлення батьками потреби в педагогічних знаннях, готовність проявити активність є важливими чинниками підвищенні рівня їхньої педагогічної культури. Отже, проблема формування педагогічної культури батьків набуває особливої актуальності як важлива умова ефективності та якості партнерської взаємодії ЗВО з батьками вихованців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування педагогічної культури батьків є актуальною проблемою сімейного виховання, яка висвітлена в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців. Проблема формування педагогічної культури батьків в різні часи вивчалася: І. Білецька, О. Коберник (2018); Н. Семенова, А. Сільчук (2016) (Формування педагогічної культури батьків як основа взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї); І. Сідач (2003) (Культура взаємин батьків та дітей, її суть та зміст); Н. Сінельнікова (2015) (Педагогічна культура батьків як умова ефективного виховання дітей. Імідж сучасного педагога); В. Сухомлинський (1977) (Вибрані твори в 5-ти т.); І. Цимбалюк (2017) (Психологічні аспекти педагогічної культури батьків).

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних основ формування педагогічної культури батьків.

Виклад основного матеріалу. Н. Семенова під педагогічною культурою розуміє такий рівень педагогічної підготовленості батьків, яка відображає ступінь їх зрілості як вихователів і проявляється в процесі сімейного і

суспільного виховання дітей. Рівень педагогічної культури залежить від індивідуальних особливостей особистості, освіти, професії, багатства життєвого досвіду [7, с. 114].

Дослідником виділяються наступні компоненти педагогічної культури :

- педагогічна підготовленість батьків, їхнє ставлення до виховної діяльності і сама ця діяльність;
- педагогічні здібності, педагогічна майстерність батьків;
- вміння поєднувати батьківську любов до дітей з високою вимогливістю до них.

У ряді робіт доповнюється поняття «педагогічна культура». Так, І. Білецька включає в нього здатність планувати свою виховну діяльність. При цьому, на його думку, в педагогічну культуру не входить батьківська любов і прагнення забезпечити дітей матеріально, так як ці якості притаманні всім батькам і не потребують спеціального формуванні. О. Коберник розглядають педагогічну культуру батьків як якісну характеристику діяльності по вихованню дітей, що відображає ступінь їх готовності як вихователів, що сприяє всебічному розвитку особистості [1, с. 34].

Н. Сінельнікова визначає педагогічну культуру як конкретно-історичний специфічний спосіб свідомого вирішення поставлених перед сім'єю завдань, сукупність специфічних «механізмів» і засобів організації виховного процесу. Автором підкреслюється роль когнітивного компонента в цьому процесі - усвідомлення виховних цілей і способів їх досягнення; конкретизується зміст цих способів як відповідної суми психолого-педагогічних, етико-педагогічних, фізіолого-гігієнічних та інших знань, необхідних педагогічних навичок і умінь і педагогічної майстерності [9, с. 56].

Сучасні науковці по-різному трактують поняття «педагогічна культура». Нам імпонує твердження І.Сідач, яка зазначає, що педагогічна культура батьків – це компонент загальної культури, який акумулює в собі накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім’ї. Він виявляється в усвідомленні батьками своєї відповідальності за виховання дітей, у ставленні до них, в оцінюванні їхньої поведінки, у реальній діяльності та спілкуванні з ними, у здійсненні продуктивних зв’язків з іншими виховними інститутами, зокрема із ЗО. Педагогічна культура, на думку автора, є складною та динамічною системою, це осмислений, а іноді й неусвідомлений досвід власного дитинства, результат освіти, самоосвіти, психологічного розвитку особистості, основними компонентами якої є:

- психолого-педагогічні знання – уявлення батьків про вікову динаміку розвитку дитини, самоцінність періоду дошкільного дитинства, про основні завдання виховання;
- педагогічна й психологічна компетентність – здатність зрозуміти потреби дітей, раціонально спрямувати зусилля й засоби на уміння бачити перспективи розвитку дитини, будувати безконфліктні стосунки з дітьми;
- психолого-педагогічна рефлексія – уміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок;
- емпатія – співпереживання, адекватна реакція батьків на вчинки й почуття дітей;

- педагогічна підготовленість, що характеризується певною сукупністю психолого-педагогічних, фізіологічних та гігієнічних і правових знань, а також уміннями й навичками батьків, виробленими в процесі практики виховання дітей [8, с. 102].

Результатом формування педагогічної культури є батьківська відповідальність, компонентами якої, на думку І. Цимбалюк є:

- мотиваційний (моральна свідомість, емоційна зрілість, ціннісні орієнтації, любов до дітей, психологічна готовність бути батьками, виконувати батьківські обов'язки та функції);

- когнітивний (батьківські позиції стосовно розвитку дитини, уявлення батьків про способи взаємодії з дитиною, усвідомлення значення періоду дошкільного дитинства в процесі формування особистості дитини, усвідомлення впливу власних дій на розвиток дитини, психолого-педагогічні знання батьків, психолого-педагогічна культура батьків);

- поведінковий (взаємодія з дитиною, її стиль, тип виховання, ставлення батьків до дитини, врахування потреб дитини, врахування індивідуальних особливостей з дитиною, гармонізація внутрішньо-сімейних відносин). Науковець наголошує, що діяльність педагогів повинна сприяти формуванню педагогічної просвіти родини та цілеспрямовано, поступово розвивати усі компоненти батьківської відповідальності [11, с. 4].

Не менш важливо, щоб стосунки батьків і педагогів вибудовувалися на партнерських засадах, оскільки успішно виховувати дітей можуть лише батьки, які поважають себе. Це вимагає від педагогів поваги до них і створення умов, за яких батьки зможуть максимально виявити свої позитивні якості та здібності, звільнитися від хибних поглядів щодо виховання своєї дитини. Саме за таких умов педагог зможе пробудити у батьків інтерес до самопізнання і самовиховання [6, с. 75].

Протягом тривалого періоду часу, з 60-х рр. XX століття до теперішнього часу, відносини «сім'я - дитячий садок» проживають в рамках функції освіти. Так, практика співпраці громадського та сімейного виховання протягом ряду років спирається на когнітивні стратегії взаємодії з батьками, основне завдання яких - повідомити знання, формувати уявлення, переконання [4, с.].

І. Цимбалюк зазначає, що тривале утримання фокусу уваги у співпраці з сім'ями вихованців на функції освіти поступово все помітніше відставало від стрімких змін в стані самого інституту сім'ї. Багато педагогів і зараз звертаються до розуму батьків, тобто раціональної частини батьківського досвіду, забою про багаж знань. Вони захоплюються читанням доповіді, моралями. Емоційно-чуттєвий компонент дитячо-батьківських відносин залишається мало затребуваним в змісті і методах співпраці [11, с. 7].

Педагогічна освіта як цілеспрямована і організована виховна робота з батьками можуть стати ефективним засобом підвищення педагогічної культури. При цьому джерела педагогічної освіти батьків повинні бути різноманітні. Провідна роль в поширенні педагогічних знань належить засобам масової інформації. За даними І. Сідач, 73% батьків отримують педагогічні знання через ЗМІ, на свій життєвий досвід спираються 58, читають педагогічну літературу 44, радяться з вихователем 24% [8, с. 104].

Н. Семенова доповнює зміст поняття педагогічної культури такою важливою характеристикою, як здатність батьків до рефлексії, тобто здатність аналізувати власну виховну діяльність, методи впливу на дитину, здатність виявляти допущені помилки у вихованні та намічати шляхи їх виправлення [7, с. 115].

Для батьків з низьким рівнем педагогічної культури характерні часткова або повна відсутність знань з питань сімейного виховання, умінь педагогічно доцільно організувати життя і діяльність дітей, байдуже ставлення до своїх дітей і своїм виховним функціям, що веде до неправильного вибору методів впливу на них. Дослідники відзначають в цілому недостатній рівень педагогічної культури батьків [1, с. 36].

Батьки зі середнім рівнем педагогічної культури мають в основному певним мінімумом знань в галузі педагогіки, але вони уривчасті, слабко осмислені. Такі батьки не мають чіткого уявлення про цілі, засоби, методи і прийоми виховання, не завжди вміють застосовувати свої знання на практиці, їх виховні вміння і навички потребують подальшого розвитку. Вони, як правило, широко використовують досвід виховання, отриманий в батьківській родині, елементи народної педагогіки [1, с. 37].

Під високим рівнем педагогічної культури батьків мається на увазі сукупність педагогічних знань, умінь і навичок, потреба виховувати дітей грамотно з використанням педагогічної рефлексії [5, с. 122].

Завдання формування у батьків одного з компонентів педагогічної рефлексії - вміння самокритично оцінити себе як вихователя, свою виховну діяльність, встати на місце вихованця, подивитися на ситуацію його очима - актуальна для батьків і матерів. Від сформованості цього вміння залежать характер взаємовідносин батьків і дитини, успіх їх подальшої виховної діяльності [4, с. 1].

Розглянемо проблему формування рефлексивного ставлення у батьків до власної виховної діяльності. Крім придбання знань батькам важливо навчитися користуватися знаннями на рефлексивної основі. Іноді буває і так, що батьки намагаються слухати знайомих, друзів, чекають готових рекомендацій по вихованню. Важливо навчити їх бачити конкретну ситуацію, бути гнучкими у виборі методів впливу на дитину.

Типовим недоліком педагогічної діяльності батьків є відсутність так званої «зворотного зв'язку»; батьки зажадали від дитини, оцінили його дії, заохотили або покарали, але не спробували зрозуміти, що відчув у цей час дитина. Іноді діти не розуміють, за що їх покарали, і покарання сприймають як недоброзичливе ставлення, нелюбов до себе. Батьки вважають, що вони виховують дитину за всіма правилами педагогічної науки, виявляючи вимогливість і наполегливість по відношенню до дітей [9, с. 57].

Аналізуючи свою діяльність по вихованню дитини, батьки змінюють і методи впливу на нього - вплив на свідомість, почуття дитини, використання ігрових методів, відмова від покарань.

Також можливі зміни і у взаєминах батьків і дитини. Сформовані у батьків прагнення зрозуміти дитину, подивитися на ситуацію його очима, уміння творчо застосовувати отримані педагогічні знання сприятимуть появі

взаєморозуміння між ними, емоційно-позитивного, усвідомленого, морально-мотивованого ставлення дитини до вимог дорослого [1, с. 38].

Батьки починають переконуватися, що готових рецептів виховання немає, а є лише загальні рекомендації, якими слід керуватися стосовно індивідуальності дитини. Самоспостереження допоможе батькам визначити ефективність застосовуваних методів у вихованні, змінити тактику своєї поведінки. Можна запропонувати батькам поспостерігати і за дитиною, відзначити, як у нього проявляються імпульсивність, допитливість, копіювання, сугестивність, безпосередність і інші якості [5, с. 116].

Визначаючи сутність педагогічної культури батьків, науковці розглядають її як основу педагогічної діяльності батька й матері щодо виховання дітей у сім'ї, що зумовлює уникнення помилок у вихованні, пошук оптимальних рішень у нестандартних ситуаціях (І. Білецька, О. Коберник); як компонент загальної культури людини, який відображає накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім'ї та безперервно збагачується (І. Сідач); як особистісне утворення батьків, що виражається в ціннісно-гуманному ставленні до дитини, творчому володінні педагогічними технологіями, знаннями, спрямованими на реалізацію процесу виховання й розвитку дитини в сім'ї (І. Цимбалюк); як складову загальної культури людини, що відображає накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї, педагогічну спрямованість батьків, міру їхньої зрілості як вихователів і виявляється у процесі сімейного виховання (Н. Сінельнікова).

В. Сухомлинський використовував поняття «педагогічна культура вихователя», яке розглядав як його особливу здатність бути прихильним до дітей, «володіти багатим джерелом почуттів», а також психолого-педагогічними знаннями й уміннями [10, с. 227].

Результатом численних наукових дискусій стало визначення педагогічної культури батьків як дефініції, що характеризується певним комплексом знань, умінь психолого-педагогічного характеру, потреб, які визначають систематичну діяльність батьків, спрямовану на виховання й розвиток дитини.

Значна частина батьків допускає помилки у вихованні дітей, вважаючи при цьому, що вихованням дитини мають займатися педагоги закладів освіти. Саме тому формування педагогічної культури батьків забезпечує впровадження педагогіки партнерства в інтересах особистісного розвитку кожної дитини.

Сучасні заклади освіти стають більш відкритими для батьків, дітей, громадськості. Вони прагнуть значно більше надавати уваги освіті і вихованню батьків, вважають це одним із принципово важливих чинників успішного виховання і розвитку дітей. Співпраця вихователя з батьками передбачає організацію комфортного освітнього середовища, саме тому важливо проводити традиційні та інноваційні форми роботи з сім'єю. Серед різних форм співробітництва ЗД із родинами, які сприяють розвитку педагогічної культури батьків, виділяють:

- індивідуальні – консультації, відвідування сім'ї, індивідуальнопедагогічна бесіда, індивідуальна педагогічна допомога;
- групові – групові бесіди, консультації, батьківські консиліуми;
- колективні – бесіди, науково-практичні конференції, батьківські дні, вечори запитань і відповідей, загальні та групові батьківські збори,

конференції з обміну досвідом виховання, диспути, зустрічі за круглим столом, педагогічний всеобуч та усні журнали;

- інноваційні – педагогічний десант (виступ педагогів в організаціях, де працюють батьки), дерево родоводу (зустрічі поколінь, роздуми над проблемами виховання), у сімейному колі (індивідуальна допомога родинам, організація зустрічей з лікарями, юристами, психологами), родинний міст (збори батьків, дітей, членів родини), Дні довір'я (у визначені дні батьки–лікарі, батьки–юристи і т. д. проводять консультації для бажаючих), День добрих справ (спільна трудова діяльність вихователів, батьків і дітей), сімейна скринька (добірка матеріалів з позитивним досвідом виховання культури взаємин з дітьми), народні світлиці (спільне проведення традиційних святкувань), аукціони педагогічних ідей (обмін досвідом з виховання культури взаємин у сім'ї), батьківські педагогічні ринги (спільне розв'язання педагогічних задач) та батьківські педагогічні «табу» (спільне обговорення шляхів виходу із кризових ситуацій) [2, с. 1].

На основі аналізу наукових джерел, педагогічних і психологічних досліджень, практики діяльності педагогів ЗО, зокрема й щодо партнерської взаємодії з питань виховання дітей дошкільного віку, нами сформульовано визначення поняття «педагогічна культура батьків», яке розуміємо як процес формування їхньої педагогічної компетентності, що забезпечує максимально повну реалізацію запитів і потреб дитини в умовах цілеспрямованого виховання на засадах партнерської взаємодії педагогів ЗО, батьків та інших членів родини; комплекс знань, емоційних проявів і психолого-педагогічних умінь, які забезпечують їхню діяльність із виховання та розвитку дитини.

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року акцентує увагу на необхідності формування психолого-педагогічної культури батьків дітей дошкільного віку, яка розглядається як особистісне утворення, що проявляється в їхній ціннісно-цільовій спрямованості на повноцінне виховання й розвиток дитини, здатності до рефлексії, самоконтролю, регуляції своєї поведінки, у творчому володінні психолого-педагогічними технологіями, гуманістичним стилем взаємодії з дитиною [3, с. 1].

На нашу думку, формування педагогічної культури батьків передбачає оволодіння ними сучасними методами і прийомами виховання дитини, знаннями закономірностей і особливостей її психічного розвитку, формування здатності розуміти мотиви поведінки, прогнозувати і проектувати різні варіанти особистісного розвитку дошкільника.

Висновки

Проблема формування педагогічної культури батьків набуває особливої актуальності як важлива умова ефективності та якості партнерської взаємодії ЗО з батьками вихованців. Питання освіти дітей дошкільного віку, захисту їхніх інтересів і прав, партнерської взаємодії ЗО і батьків, соціальних інститутів висвітлено в положеннях законів України та інших підзаконних нормативно-правових актів.

Формування педагогічної культури батьків дітей потребує вирішення суперечностей між зростанням потреб сучасного суспільства у формуванні

педагогічної культури батьків та недостатністю психолого-педагогічних напрацювань, інформаційно-просвітницької роботи з означеного питання; між доступом батьків до актуальних матеріалів у соціальних мережах, Інтернет-ресурсах, друкованих виданнях із питань виховання дітей та їхньою недостатньою педагогічною компетентністю, зокрема – готовністю оволодіти цією інформацією й розширити досвід упровадження кращих практик, форм, методів і прийомів сімейного виховання.

Отже, одним із основних напрямів діяльності сучасного ЗД є організація ефективної просвітницької роботи з батьками дітей, спрямованої на формування їхньої педагогічної культури. Педагогічна культура батьків – це складова загальної культури, що виявляється в розумінні вікових та індивідуальних особливостей дітей, організації їхнього дозвілля, побуту, спілкування та формування успішних взаємин з членами сім'ї. Цілеспрямована, систематична, просвітницька діяльність батьків допоможе сформувати педагогічні компетентності, збагатити їх досвід, буде мотивувати до вивчення та аналізу дитячих особливостей, сприятиме становленню позитивної атмосфери співпраці.

Література:

1. Білецька І. О., Коберник О. М. Педагогіка партнерства та її реалізація в творчій спадщині В. Сухомлинського. Наукові записки. Випуск 171. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький : «КОД», 2018. С. 34–39.
2. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III (Редакція станом на 05.10.2023) URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2402-14 (дата звернення: 08.10.2023).
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : схвалено розпорядж. Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. Верховна Рада України : законодавство України : офіц. вебпортал парламенту України. Київ, 2016. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи // Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та інші. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Родинна педагогіка : навч.-метод. посіб. / А. А. Марушкевич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексеєнко та ін. К. : Видавець ПАРАПАН, 2002. 216 с.
7. Семенова Н., Сільчук А. Формування педагогічної культури батьків як основа взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї. Гірська школа українських Карпат. 2016. № 14. С. 114-118
8. Сідач І. Культура взаємин батьків та дітей, її суть та зміст. *Освіта й управління*. 2003. № 4. С.102-109.
9. Сінельнікова Н. О. Педагогічна культура батьків як умова ефективного виховання дітей. *Імідж сучасного педагога.* 2015. № 5. С. 56–58.
10. Сухомлинський В. Вибрані твори в 5-ти т. – Т. 5/ В. Сухомлинський. К. : Радянська школа, 1977. 639 с
11. Цимбалюк І. Психологічні аспекти педагогічної культури батьків. *Вісник кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти.* Випуск 21. Рівне, 2017. С.4-12.

References:

1. Biletska, I. O, Kobernyk, O. M. (2018). Pedahohika partnerstva ta yiyi realizatsiya v tvorchiy spadshchyni V. Sukhomlyns′koho [Pedagogy of partnership and its implementation in the creative heritage of V. Sukhomlynskyi]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 171, 34-39 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrayiny «Pro okhoronu dytynstva» vid 26.04.2001 № 2402-III (Redaktsiya stanom na 05.10.2023) [Law of Ukraine «On Protection of Childhood» dated 04/26/2001 No. 2402-III (Editorial as of 10/05/2023)] Holos Ukrainy – Voice of Ukraine, 78, pp. 14-16 [in Ukrainian].
3. Kontseptsiya realizatsiyi derzhavnoyi polityky u sferi reformuvannya zahal′noyi seredn′oyi osvity «Nova ukrayins′ka shkola» na period do 2029 roku : skhvaleno rozporyadzh. Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 14 hrud. 2016 r. № 988-r. Verkhovna Rada Ukrayiny [Concept for the implementation of state policy in the field of reforming general secondary education «New Ukrainian School» for the period up to 2029: approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine. The Cabinet of Ministers of Ukraine of December 14, 2016. 2016, No. 988-p. Verkhovna Rada of Ukraine] Kyiv: Parlam. vyd-vo [[in Ukrainian].
4. Hrynevych, L., Elkin, O., Kalashnikova S. and others (2015). Nova ukrayins′ka shkola: kontseptual′ni zasady reformuvannya seredn′oyi shkoly [New Ukrainian school: conceptual framework for reforming secondary school]. Kyiv: Znannia. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf. [in Ukrainian].
5. Bibik, N. M. (2017). Nova ukrayins′ka shkola: poradnyk dlya vchytelya [The New Ukrainian School] K.: Pleiades Publishing House LLC [in Ukrainian].
6. Marushkevych, A., Postovyi, V., Alekseenko, T. and others. (2002). *Rodynna pedahohika : navch.-metod. Posib – Family pedagogy: study guide*. K. : PARAPAN [in Ukrainian].
7. Semenova, N., Silchuk, A. (2016). Formuvannya pedahohichnoyi kul′tury bat′kiv yak osnova vzayemodiyi doshkil′noho navchal′noho zakladu ta sim″yi [Formation of pedagogical culture of parents as a basis for interaction between preschool educational institution and family]. *Mountain school of the Ukrainian Carpathians.* 14, 114-118 [in Ukrainian].
8. Sidach, I. (2003). Kul′tura vzayemyn bat′kiv ta ditey, yiyi sut′ ta zmist [Culture of relations between parents and children, its essence and content]. *Osvita y upravlinnya – Education and management*, 4, 102-109 [in Ukrainian].
9. Sinelnikova, N.O. (2015). Pedahohichna kul′tura bat′kiv yak umova efektyvnoho vykhovannya ditey [Pedagogical culture of parents as a condition for effective upbringing of children]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of the modern teacher*, 5, 56-58. [in Ukrainian].
10. Sukhomlynsky, V. (1977). Vybrani tvory v 5-ty t. [Selected works in 5 volumes]. K. : Soviet school [in Ukrainian].
11. Tsymbalyuk, I. (2017). Psykholohichni aspekty pedahohichnoyi kul′tury bat′kiv [Psychological aspects of the pedagogical culture of parents]. *Visnyk kafedry pedahohiky, psykholohiyi ta korektsiynoyi osvity – Bulletin of the Department of Pedagogy, Psychology and Correctional Education*. 21, 4-12 [in Ukrainian].